

El jovent i els espais públics urbans des de la perspectiva de gènere. Un estat de la qüestió des de la geografia¹

Maria Rodó-de-Zárate

Universitat Autònoma de Barcelona. Departament de Geografia
08193 Bellaterra
maria.rodod@uab.cat

Recepció: setembre 2010
Acceptació: novembre 2010

Resum

L'objectiu d'aquest article és mostrar els estudis que tracten el tema de la gent jove en relació amb els espais públics urbans i que han estat publicats en revistes científiques nacionals i internacionals, predominantment de l'àmbit de la geografia. La finalitat, a part de conèixer allò que s'ha estudiat en aquest camp, és també la de posar de manifest com s'hi aplica la perspectiva de gènere. En general, queda palesa la dificultat de definir el concepte *joventut*, la controvertida relació que té amb l'espai públic i la dificultat d'analitzar-lo quan interseccionen eixos diferents d'opressió. Així, el control social, l'oci, la identitat o les desigualtats econòmiques en són temes recurrents. Pel que fa a les qüestions de gènere, si bé s'hi té en compte la perspectiva, hi ha molt pocs estudis que en facin una recerca específica.

Paraules clau: joventut; espais públics urbans; gènere.

Resumen. *La juventud y los espacios públicos urbanos desde la perspectiva de género: Un estado de la cuestión desde la geografía*

El objetivo de este artículo es mostrar los estudios que tratan el tema de la juventud en relación con los espacios públicos urbanos y que han sido publicados en revistas científicas nacionales e internacionales, predominantemente del ámbito de la geografía. La finalidad, además de conocer qué se ha estudiado en este campo, es también poner de manifiesto cómo se aplica la perspectiva de género. En general, se muestra la dificultad de definir el concepto *juventud*, la controvertida relación que tiene con el espacio público y la dificultad de analizarlo cuando interseccionan diferentes ejes de opresión. De esta forma, el control social, el ocio, la identidad o las desigualdades económicas son temas recurrentes. Referente a las cuestiones de género, si bien se tiene en cuenta la perspectiva, hay muy pocos estudios que basen su investigación en ella.

Palabras clave: juventud; espacios públicos urbanos; género.

1. Aquest article és un extracte del treball d'investigació, dirigit per la professora Mireia Baylina i realitzat l'any 2010 per al Màster en Estudis de Dones, Gènere i Ciutadania (Universitat de Barcelona).

Résumé. *La jeunesse et les espaces publics urbains à partir de la perspective de genre: Un état de la question depuis la géographie*

Le but de cet article c'est montrer les principaux thèmes de recherche en ce qui concerne les espaces publics urbains à partir de l'analyse des articles publiés dans des revues académiques nationales et internationales, principalement dans le domaine de la géographie. Le but, outre de savoir ce qui a été étudié dans ce domaine, est également de mettre en évidence comment s'applique la perspective de genre. En général, la définition problématique de la notion de «jeunesse» apparaît clairement, ainsi que la relation controversée entre les jeunes et l'espace public et les difficultés de l'analyse quand il y a une intersection d'oppressions. Ainsi, le contrôle social, les loisirs, l'identité ou les inégalités économiques sont des thèmes récurrents. En ce qui concerne les questions de genre, tandis que la perspective est prise en compte, il y a très peu d'études qui font une recherche spécifique.

Mots clé: jeunesse; espaces publics urbains; genre.

Abstract. *Youth and urban public spaces from a gender perspective: An state of the art from geography*

The purpose of this article is to identify the main research topics on youth in relation to public urban spaces through the analysis of the articles published in national and international academic journals, mostly from geography. The aim is to acknowledge what has been studied in this field, as well as to highlight how the gender perspective is applied. Overall it becomes understandable that the definition of the concept «youth» is problematic, that there is a challenging relation between youth and public space, and that an intersection of oppressions generates difficulties of analysis. In this sense, social control, leisure, identity or economic inequalities are recurrent topics. With respect to gender issues, there are very few studies that base their research on it, although the perspective is taken into account.

Key words: youth; urban public space; gender.

Sumari

- | | |
|---------------------------------|-----------------------------|
| 1. Introducció | 4. Reflexions finals |
| 2. Conceptualització del jovent | Referències bibliogràfiques |
| 3. Eixos temàtics principals | |

1. Introducció

El present article té com a objectiu realitzar un estat de la qüestió dels estudis publicats en revistes científiques que tracten la qüestió de les joves² i els espais públics urbans, enfocant amb un interès especial les qüestions de gènere. La finalitat és tant conèixer què s'ha estudiat en aquest camp, com posar de manifest com s'hi aplica la perspectiva de gènere.

2. En el present estat de la qüestió, al parlar de persones independentment del seu sexe, s'usarà el femení plural. Quan es faci referència a un sexe en concret, s'especificarà.

Per aquest motiu, s'han cercat els articles de revistes científiques nacionals i internacionals que tractin la temàtica del jovent i la seva relació amb els espais des d'una perspectiva de gènere, predominantment de l'àmbit de la geografia i dins el període que va dels anys 2000 al 2010. S'han seleccionat diverses revistes anglosaxones, atès que és on més s'ha estudiat aquesta temàtica des de la geografia, com també espanyoles i catalanes, per veure l'estat de la recerca en el context més immediat. Com a contrapunt i de forma exploratòria, s'han seleccionat algunes revistes de països europeus com ara Portugal, Itàlia i França per veure l'estat de la investigació sobre joves i espais fora de l'àmbit anglosaxó. El resultat ha estat la consulta de 58 revistes acadèmiques on s'han identificat 137 articles en relació amb aquesta temàtica. Tots s'han trobat en 20 (34,4%) de les 58 revistes revisades. La immensa majoria (131 articles, 95,6%) eren en revistes anglosaxones i 105 (78,3%), en revistes de geografia. Més de la meitat (56,1%) s'han trobat en cinc revistes anglosaxones (*Children's Geographies*; *Journal of Youth Studies*; *Gender, Place and Culture*; *Space and Culture*, i *Young*), tres de les quals tracten específicament la qüestió de l'edat; una, les qüestions de gènere, i una darrera, els espais. Cal remarcar que a la revista *Documents d'Anàlisi Geogràfica* hi ha força articles d'estudis sobre espais públics urbans i gènere, els quals es refereixen tant al context català com espanyol i internacional (Cucurella, 2007; Fernández, 2007; Ortiz, 2004; Serra, 2007), i, recentment, alguns articles sobre la interacció d'aquestes dues variables amb la infància (Katz, 2006; Ortiz, 2007). Tot i que no se n'hi troben específicament sobre joves i, per tant, no consten a la bibliografia, queda palès l'interès que han anat suscitant aquestes qüestions en els darrers anys en la geografia.

Amb la finalitat d'oferir una visió àmplia de l'estat de la recerca sobre aquesta temàtica, en primer lloc, es presenten en aquest article els debats existents sobre la conceptualització del jovent i sobre la relació d'aquest amb l'espai públic urbà, posant de relleu les implicacions que hi tenen les relacions de gènere. A continuació, s'hi mostren els eixos temàtics principals (metodologia, control social, desigualtats econòmiques, identitat i gènere), en els quals s'han ubicat els diferents articles. Finalment, s'hi presenten algunes reflexions finals i s'hi assenyalen els buits principals en les investigacions sobre la temàtica.

2. Conceptualització del jovent

En els articles revisats, la primera qüestió que apareix al plantejar-se estudiar la gent jove és: «Qui és jove?». Les franges d'edat que es consideren en els estudis són del tot variables, de manera que s'hi troben articles que tenen en compte persones d'entre 11 i 14 anys (Driskell et al., 2008), de 15 a 24 (Liu, 2009) o de 12 a 29 (McIlwaine i Datta, 2004). Hi ha també força confusió en la diferenciació entre *child* i *young*, ja que molts dels textos analitzats usen tots dos conceptes indistintament, fet que comporta dificultats afegides per definir la joventut.

Tot i que la definició de la franja d'edat esdevé un tasca complicada, la joventut està socialment construïda i no és un concepte universal, entenent que

hi ha diferències culturals, de classe i de gènere importants, i que les fronteres entre la joventut, la infància i l'etapa adulta són ambigües i canviants segons el temps i el lloc de què es tracti. Alguns estudis mostren com el concepte de joventut, almenys en les classes mitjanes i altes, ha patit un allargament de la fase de dependència i no s'assoleixen els indicadors tradicionals d'accés a la vida adulta (transició de l'escola a la formació o el treball, independència econòmica i pas de la llar familiar a la pròpia llar —qüestió vinculada al matrimoni monogàmic heterosexual—) (Ruddick, 2003). Aquesta concepció de joventut, a part de deixar de banda moltes qüestions rellevants com ara la ciutadania o la sexualitat, és actualment molt variable i complexa (McDowell, 2003).

Algunes recerques mostren com, en els darrers anys, hi ha hagut grans canvis en l'adquisició de l'autonomia per part de la gent jove, atès que han sorgit formes noves d'emancipació, tot i que molt determinades per l'assumpció de la precarietat com a situació acceptada en aquesta etapa de la vida (Merino i Garcia, 2006). Per contra, si bé ja és problemàtic definir aquesta etapa, les condicions econòmiques que imposa l'agenda neoliberal i la formació continuada fan que s'hagi de tornar a ser «jove» diverses vegades al llarg de la vida —entenen aquest concepte com a capacitat d'adaptació, d'assumpció del risc i la precarietat— (Ruddick, 2003), fet que encara en complica més la definició.

Aquest procés de transició va molt lligat també al concepte de «fases de desenvolupament», aplicat tant a infants com a joves. Se suposa, sobretot des d'una visió psicològica (Boratav, 2005) i biològica (Wooley, 2006), que l'infant passarà per una sèrie d'estadis a través dels quals, de forma «natural», evolucionarà fins arribar a assolir una adultesa determinada i «normal», evolució que s'equipara a les nocions de desenvolupament de les nacions en una economia global de mercat (Aitken et al., 2007).

Una altra qüestió rellevant en la definició de la gent jove és, com succeeix amb la categoria «dona», la universalització i la sobresimplificació de la complexitat d'identitats (Valentine, 2000). Contra això, s'aposta per a concebre la joventut com a diversa en ella mateixa i com a concepte socio-cultural (Boratav, 2005), allunyant-se de l'homogeneïtzació (Evans, 2006; Gearing, 2003).

Quant als discursos de què parteixen els estudis sobre joves, com assenyala Revilla (2001), n'hi ha de ben diferenciats, fet que es reflecteix clarament en molts dels articles, ja que se centren en narratives determinades sobre les joves segons la temàtica de la cerca. D'altra banda, però, hi ha una distinció bàsica que Valentine descriu per tal de veure els processos bàsics que formen la construcció de les identitats juvenils: la familiarització i la individualització. La primera correspondria a un discurs sobre joves entenen-los com a dependents, irresponsables i necessitats de protecció, i la segona com a capaços de produir les pròpies narratives del jo (McIlwaine i Datta, 2004). Mentre, d'una banda, la primera augmentaria la compartimentació entre joves o infants i persones adultes, la segona oferiria oportunitats per resistir les identitats hegemòniques (Valentine, 2000). Així, en l'estudi sobre la gent jove, la problemàtica principal és la definició mateixa de l'objecte d'estudi.

Pel que fa a la relació entre el jovent i l'espai públic, la bibliografia revisada parteix d'un marc conceptual compartit que defineix l'espai com a «producte social, o una complexa construcció social, que forma les percepcions i les pràctiques espacials, basades en valors i en la producció social de significats»³ (Lefebvre a Robinson, 2009, p. 505). S'hi analitzen els «llocs» com a espais «plens de persones, pràctiques, objectes i representacions» (Gieryn a Abbot-Chapman i Robertson, 2009, p. 465). Així, l'espai públic apareix com un lloc culturalment construït, producte de la societat, i amb una important funció social (Lieshout i Aarts, 2008), tant pel que respecta a la seva capacitat de construcció de la diferència, la semblança i la identitat, com perquè l'accés a aquest és una condició necessària per exercir la ciutadania (Ehrkamp, 2008). Els espais públics són llocs concrets i simbòlics, definits per les pràctiques socioespacials i demanats i territorialitzats pels diferents grups socials (Gough i Franch, 2005).

D'aquesta forma, les ciutats, a través dels espais públics, esdevenen les arenes polítiques primàries de les lluites sobre les identitats, els drets i les transformacions socials (Ehrkamp, 2008), de manera que són el lloc d'intercanvi entre diferents grups socials (Lieshout i Aarts, 2008), encarnen i internalitzen les estructures socials. El carrer apareix tant com un producte de les condicions materials i dels mecanismes de control social, com un lloc de contestació, de dominació i de resistència, de plaer i ansietat (Cahill, 2000; Gough i Franch, 2005). Així, en l'experiència al carrer, s'hi creen identitats i pràctiques socials que formen i reorganitzen l'espai material. És el lloc on es reforcen les desigualtats i es converteix en espai d'exclusió i dominació (Ehrkamp, 2008; Robinson, 2009; Shildrick, 2006), on s'inscriu la cultura hegemònica constituïda pel poder de la majoria. Però és també, alhora, un lloc amb un fort potencial emancipatori, de demanda política i de resistència (Gough i Franch, 2005).

Pel que fa a la inscripció del jovent en l'espai públic, en primer lloc, es destaca la rellevància que té el carrer per a la gent jove. Davant les relacions jeràrquiques i personals de la llar i el control que suposa, el carrer esdevé un univers impersonal, un lloc d'autonomia i de construcció d'identitats personals i col·lectives (Gough i Franch, 2005). És un espai de no-supervisió i de llibertat que permet trobar-se amb altres persones de forma no controlada, o almenys no al mateix nivell que dins la llar; significa un espai de llibertat, de privacitat i d'anonimat (Lieshout i Aarts, 2008). Amb aquesta anàlisi, la tradicional distinció entre l'espai públic i el privat es veuria transformada per aquest grup social, ja que el refugi que podria suposar la llar (espai privat), per a la gent jove es trobaria al carrer (espai públic), de nit i lluny de la mirada de les autoritats adultes (Valentine a Hyams, 2003).

Ara bé, aquest suposat espai de llibertat es confronta amb l'anomenada «adultificació de l'espai públic». És a dir, el fet que l'espai públic està construït per i per a persones adultes i produït com un espai adult. Atesa aquesta hegemonia espacial adulta, la joventut queda exclosa d'un lloc que o bé és cívic, net i purificat o bé està dissenyat perquè en faci ús la infància (Valentine a Collins

3. Totes les citacions textuais que apareixen en català són una traducció pròpia.

i Kearns, 2001; Chiu, 2009). Des de la perspectiva de la gent jove, la majoria dels espais públics estan supervisats per la presència de persones adultes i han estat definits, governats i controlats per aquestes de la forma que més els ha convingut (Driskell et al., 2008). A aquesta jerarquia espacial, s'hi afegeix la concepció dicotòmica que es té sobre aquest grup d'edat, que, segons Valentine, es basa en el binomi «àngels o dimonis»: o bé són persones vulnerables a qui cal protegir o bé són una amenaça, és a dir, estan en risc o són el risc pròpiament dit (Valentine a Collins i Kearns, 2001; Mattingly, 2001).

Com assenyala Massey: «el control de l'espacialitat és part del procés de definició de la categoria social de la joventut en si mateixa» (Massey a Thomas, 2005, p. 588). En tant que el control de l'espai és en mans de les persones adultes i aquestes defineixen les categories socials de forma normativa, la gent jove és vista com a perillosa, ja que suposa una amenaça per a l'ordre adult de l'espai públic (Thomas, 2005); n'és exclosa i no hi és benvinguda. La seva sola presència al carrer pot violar els principis del reialme públic (Lieshout i Aarts, 2008), així que la llibertat que podria suposar el carrer per a la gent jove entra en conflicte amb l'adultificació de l'espai i entren en joc el control social i les regulacions tant socials com institucionals.

Tot i així, el carrer també té una rellevància primordial en el jovent en la funció que exerceix de formació de subjectes. Amb el concepte d'«aprenentatge del carrer» (*street literacy*), fa referència als «processos dinàmics i experimentals de producció de coneixement i construcció del jo en un context específic, l'espai públic urbà» (Cahill, 2000, p. 252). És, doncs, una prova de com l'entorn ambiental restringeix i forma les subjectivitats, mentre reconeix alhora la capacitat de la gent jove de negociar la seva condició social (Cahill, 2000).

Per aquests motius, la tipificació de l'espai públic en relació amb la gent jove té una classificació determinada. Segons Malone, existeixen dos tipus d'espais per a les joves: els espais oberts i els reductes⁴. Els primers serien aquells on la gent jove s'hi troba bé i on sent que la diversitat és acceptada i els segons serien aquells llocs regulats on se sentiria fora de lloc (Malone a Abbott-Chapman i Robertson, 2009). D'altra banda, Goffman utilitza una metàfora dramàtica per delimitar les regions de davant i darrere l'escenari⁵ on es representen els rols, argumentant que «permeten la creació d'una façana (tant física com social) per presentar el jo d'una forma més ordenada i estructurada de la que permetrien les regions atzaroses i a vegades caòtiques d'entre bastidors» (Goffman a Abbott-Chapman i Robertson, 2009, p. 42). D'aquesta forma, no tindria tanta rellevància si un espai és interior o exterior, ja que mentre que l'habitació pròpia podria significar la regió de darrere de l'escenari (els bastidors), el menjador seria una regió del davant, de primer pla.

Altres aproximacions serien les que Bain detalla, com la de Ganetz, segons la qual la diferenciació seria entre espai de relació (lloc per a la socialització), espai d'identitat (lloc per a la satisfacció de les necessitats individuals)

4. En anglès: *open spaces i enclosed spaces*.

5. En anglès: *front and backstage regions*.

i espai lliure (espai personal). Semblant a aquesta, Lieberg fa la diferenciació entre «llocs de retirada» i «llocs d'interacció», distinció a la qual Sibley afegeix les «zones liminals»⁶. Aquest espai al mig entre les zones de «retirada» i d'«interacció» recolliria millor el potencial transformador de l'espai, ja que és un lloc més flexible, que permet més llibertat (Bain, 2003). Tot i el debat present en la bibliografia analitzada, queda palès que la simple distinció entre espai públic i privat o espai exterior i interior no és suficient per aproximar-se a l'ús que les joves fan de l'espai a les ciutats.

Pel que fa a les qüestions de gènere, partint de la importància que pel feminisme ha tingut el debat sobre l'àmbit públic i el privat quant a fer-ne la definició, l'anàlisi i la reivindicació, és rellevant veure com s'inclouen aquestes reflexions en l'estudi d'un grup social tan heterogeni com és la gent jove. Entenent que les experiències corporals dels llocs, el control social i les regulacions, les activitats que s'hi duen a terme, les oportunitats de resistència que possibiliten els espais públics o els sentiments de pertinença que generen seran diferents segons el gènere. També s'ha tingut molt en compte com es tracta aquest vector de desigualtat en la bibliografia, igual com la manera com aquest intersecciona amb altres desigualtats i eixos d'opressió.

La presència al carrer com a jove no és la mateixa per a una noia que per a un noi. L'heteropatriarcat determina uns rols per a cada gènere i disciplina els cossos per tal que es comportin de la forma adequada en l'espai públic. Per exemple, el fet que les noies siguin vistes al carrer té repercussions concretes sobre la seva experiència a l'espai, ja que el seu cos és sexualitzat per la mirada masculina en l'espai públic (Hyams, 2003). Els usos que faran del carrer variaran també segons la percepció de la por, que està del tot marcada pel gènere i determina l'experiència de la ciutat i la llibertat de moviments (Pain, 2001). Així, les noies experimenten unes restriccions concretes a causa del gènere on s'inscriuen, la qual cosa provoca que els significats que donen als espais puguin ser diferents dels dels nois i els usin d'una forma determinada i per a activitats que encaixen amb el fet de ser noies joves. S'ha posat èmfasi, doncs, a veure com es lliguen les narratives de gènere en una edat concreta i com aquestes s'encreuen amb altres opressions.

3. Eixos temàtics principals

Dels 137 articles revisats, n'hi ha 70 de primaris i 67 de secundaris. Els primers són els que tracten de forma relacional el jovent i els espais públics urbans (tant si tenen en compte el gènere com si no), mentre que els secundaris tracten un dels temes només de forma parcial o no el tenen en compte. Aquests 137 articles han estat classificats per temàtiques i s'han agrupat en eixos més genèrics segons els temes. Com mostra la taula 1, un cop feta la classificació, han aparegut cinc grans eixos aglutinadors («Metodologia», «Control social»,

6. En anglès: *places of retreat*, *places of interaction* i *liminal zones*, respectivament.

«Desigualtats econòmiques», «Identitat» i «Gènere i sexualitat»⁷, dins els quals estan comptabilitzats els articles i corresponen, per tant, als eixos temàtics principals que tracten els articles.

Taula 1. Classificació dels articles segons les temàtiques

Eixos temàtics	Temes	Articles primaris ¹		Articles secundaris ²		Total
		Per temes	Totals	Per temes	Totals	
Metodologia	Joves	9		4		
	Espais	4	17	1	7	24
	Gènere	2		0		
	Tècniques	2		2		
Control social	Control	4		4		
	Regulacions	4	12	4	13	25
	Por	2		4		
	Resistència	2		1		
Desigualtats econòmiques	Classe social	4		4		
	Mobilitat	1		2		
	Migracions	2	10	3	15	25
	Globalització	2		4		
	Treball	1		2		
Identitat	Identitat	7		3		
	Ciudadania	5	18	3	14	32
	Barri	4		5		
	Participació	2		3		
Gènere i sexualitat	Cos	2		2		
	Gènere	6	12	3	14	26
	Sexualitat	4		9		
Altres	Altres	1	1	4	4	5
Sumatori			70		67	137

Font: elaboració pròpia.

1. Tracten els dos eixos (joves i espai públic urbà) amb perspectiva de gènere o sense.
2. Tracten un dels eixos (joves o espai públic urbà) de forma secundària o no el tenen en compte, amb perspectiva de gènere o sense.
7. Cal dir que, a la taula, també hi apareix un eix anomenat «Altres», el qual respon a articles que no estableixen cap tipus de relació amb la resta i que, per la poca rellevància que tenen, no es considerarà oportú fer-ne un eix temàtic a part.

L'eix «Metodologia» engloba aquells articles que tracten o bé aspectes purament metodològics sobre les tècniques usades per fer la investigació en joves, la mateixa conceptualització de «jovent», les qüestions referents al lloc (quins tipus d'espais hi ha, la importància del lloc en la recerca, etc.) i les perspectives feministes de recerca amb joves, entenent que tots aquests temes parteixen del qüestionament sobre com es pot estudiar els joves i l'espai públic.

S'han trobat 24 articles, bàsicament, sobre com es poden estudiar els joves i els espais públics. Hi ha una gran quantitat d'autores que tracten, des de la geografia, la difícil definició de la joventut i algunes que n'analitzen algun aspecte en particular, com ara la seva situació econòmica o la inclusió en l'estudi geogràfic des de les edats (Boratav, 2005; McIlwaine i Datta, 2004; Ruddick, 2003; Valentine, 2000; Wooley, 2006;). Quatre articles tracten concretament la qüestió sobre com cal estudiar els espais o la importància del lloc en la recerca, i n'hi ha dos més que especifiquen tècniques concretes (Anderson i Jones, 2009; Driskell et al., 2008; Shildrick, 2006; Travlou et al., 2008). La majoria parteixen de l'opressió estructural que pateix la gent jove i cerquen maneres de fer palesa aquesta qüestió a través de la metodologia o fer que aquesta contribueixi a una conscienciació i participació més grans de la gent jove. Respecte als articles secundaris, tracten la temàtica de la metodologia sense fer esment o bé dels espais o sense parlar de qüestions sobre el jovent. I pel que respecta a l'àmbit territorial, la gran majoria, com que són molt teòrics, no prenen un lloc concret d'estudi, tot i que els que sí que ho fan són de països del nord.

Pel que es refereix a la perspectiva de gènere, només se n'han trobat dos que se centrin a com es pot estudiar joves i espai públic des d'una perspectiva feminista (Hyams, 2004; Morris-Roberts, 2001). Cal remarcar, però, que d'articles sobre metodologia feminista des de la geografia se'n troben molts més, també en el context català, però no tenen en compte el cas concret de la gent jove i per aquest motiu s'han descartat.

Pel que respecta al segon eix, «Control social», s'hi aglutinen diferents estudis sobre el control exercit sobre la gent jove en espais públics, les regulacions que s'hi apliquen i les conseqüències que aquestes tenen sobre l'ús dels espais, com ara els sentiments de por, les restriccions o les limitacions d'accés. En aquest eix temàtic, es fa referència també a les resistències que hi oposen i a les estratègies de subversió que desenvolupen.

S'han trobat 25 articles que tracten específicament la qüestió del control social, ja sigui a través de regulacions, normes no escrites, narratives que determinen l'ús dels espais o les formes com la gent jove transgredeix aquest control. La majoria dels articles prenen una temàtica concreta sobre la qual analitzen el control exercit sobre el jovent. N'hi ha dos que tracten en profunditat exemples de tocs de queda (Collins i Kearns, 2001; O'Neil, 2002), tres que se centren en l'*skateboarding* (Chiu, 2009; Nolan, 2003; Wooley, 2006), tres més que prenen els espais de consum com a exemple (Chatterton i Hollands, 2002) i un parell fan esment a l'escola com a lloc on també s'apliquen sistemes de control, tot i que en aquest cas no és el tema central de l'article. Aquests serien els articles primaris referents al control i a les regulacions, als quals se n'hi han d'afegir dos

més sobre la por com a reguladora de l'accés a l'espai públic. D'altra banda, hi ha també dos articles més que tracten qüestions referents a les resistències que la gent jove oposa a tot aquest control, que fan referència a estratègies d'apropiació dels espais, ja sigui amb les bandes de barris (Winton, 2005) o la seva presència allà on és considerada «fora de lloc». Pel que respecta als àmbits territorials analitzats, tots els articles se centren en els Estats Units, el Regne Unit i Oceania, excepte el que fa referència a les bandes juvenils (Guatemala).

La perspectiva de gènere, tot i que és present en els articles, no n'és el tema central, excepte en un sobre els espais de consum (Thomas, 2005). Moltes de les activitats que s'hi analitzen, com l'*skateboarding* o les actuacions de les bandes juvenils, són marcadament masculines, fet que limita la perspectiva de gènere a subratllar aquesta qüestió sense fer-hi cap més incidència.

«Desigualtats econòmiques» és l'eix que pretén englobar totes aquelles temàtiques relacionades amb la qüestió de classe o les desigualtats socials i territorials segons les estructures econòmiques. Així, hi apareix tant la classe social com els articles que se centren en les migracions i la mobilitat o la globalització des del punt de vista més econòmic. Tot i que es tracta de temàtiques molt àmplies, totes posen l'èmfasi en l'estudi del jovent i els espais en les desigualtats econòmiques, fet pel qual s'ha cregut convenient classificar-les en un eix concret.

Els articles trobats sobre desigualtats econòmiques són vint-i-cinc, deu dels quals són primaris. D'aquests deu, quatre tracten com a tema central qüestions que tenen a veure amb la classe social o en la manera com aquesta repercuteix en l'experiència de la gent jove al carrer (Gough i Franch, 2005; Ralphs et al., 2009; Ruddick, 2003; Shildrick et al., 2009). Pel que fa a les migracions i la mobilitat, n'hi ha tres (Langevang i Gough, 2009) i sobre la globalització, dos. Hi ha força articles que centren l'estudi en països del sud com ara Egipte, Brasil o Ghana, però la majoria tracten sobre la situació de les joves al nord (Europa en general i els Estats Units). En general, però, molts d'altres articles tenen en compte les qüestions de classe, com també d'ètnia, en els seus estudis, ara bé, en trobem pocs que ho tractin de forma específica.

Així, els articles d'aquest eix temàtic tracten les qüestions referents a les desigualtats econòmiques que afecten la gent jove en la relació que estableix amb els espais. Tenint en compte els eixos de classe, ètnia i les relacions entre el centre i la perifèria, n'hi ha alguns que tracten les qüestions d'exclusió i segregació dels llocs, l'ús diferent que persones o col·lectius fan dels espais i les migracions i la mobilitat juvenil.

El quart eix és el d'«Identitat», que aglutina articles sobre la relació del jovent amb l'espai en la construcció d'identitats i lligams. Aquí hi apareixen qüestions com ara la participació i la ciutadania, o el barri i la construcció d'identitat. Tot i ser l'eix que més n'engloba, se n'han trobat trenta-dos, però el tractament d'aquesta temàtica queda força diluït en el contingut. Si bé n'hi ha set que tenen per tema central la identitat de les joves en relació amb l'espai públic (McIlwaine i Datta, 2004; Lieshout i Aarts, 2008), el contingut no és gaire explícit sobre la identitat. Amb aquells que tracten sobre la ciutadania i

la participació succeeix un fet semblant. Es podria dir, doncs, que la identitat és un paraigua molt ampli i abstracte que recull qüestions ben diverses i sota el qual es tracten temes ben diferenciats. D'altra banda, pel que es refereix a la relació de la identitat amb el barri o amb allò més local, sí que apareixen articles més específics que estudien casos concrets de lligams identitaris amb els llocs (Hall et al., 2009). En relació amb els àmbits territorials estudiats, la majoria d'articles que tracten aquestes temàtiques ho fan basant-se en països del nord i n'hi ha pocs exemples del sud. Així, en aquest eix, s'hi tracten les qüestions de la identitat que tenen a veure amb la gent jove i la relació amb els espais, fent especial èmfasi en la importància del lloc en la creació i el manteniment de les identitats i vinculant-ho amb els processos de construcció de ciutadania (Ehrkamp, 2008; Wridt, 2004).

Per últim, el darrer eix és el de «Gènere i sexualitat». S'han classificat segons aquest tema aquells articles que tracten específicament alguna qüestió de gènere, de sexualitat o sobre el cos, prescindint per al recompte d'aquells que tractaven aquests temes de forma transversal o secundària. Tot i que la perspectiva de gènere apareix en molts dels articles classificats en altres temàtiques, s'ha cregut necessari fer-ne un eix concret per tal d'analitzar en profunditat els articles que el prenen com a tema principal. Sobre aquesta qüestió, se n'han trobat dotze. Sobre el cos, n'hi ha un parell que tracten el tema específicament (Hyams, 2003; Kato, 2009), tot i que molts dels altres articles també hi fan referència de forma puntual. Sobre gènere, n'hi ha sis, dels quals tres analitzen concretament les noies (Hyams, 2003; Koning, 2009; Thomas, 2005) i tres més tracten el gènere de forma més àmplia, incloent qüestions com ara la masculinitat o les construccions de rols i estereotips a nivell més general. Alguns temes rellevants que hi apareixen són, per exemple, el diferent ús dels espais públics entre nois i noies, la por, el perill i el risc com a controladors de l'accés a l'espai públic o les repercussions de la visibilitat dels cossos al carrer. Dels quatre articles primaris que tracten la qüestió de la sexualitat, només dos parlen específicament sobre la joventut (McIlwaine i Datta, 2004; Bieri i Gerodetti, 2007), i els altres tres només en fan referència en algun moment. Pel que respecta als secundaris, se n'han trobat nou que fan referència a la sexualitat i l'espai públic, però de forma més àmplia (Rooke, 2007), sense especificar les implicacions sobre la gent jove. El mateix succeeix amb els secundaris de cos i gènere. Els àmbits territorials són molt diversos pel que fa al tractament del gènere, però val la pena destacar que tots els articles sobre sexualitat són sobre països del nord. Només un, que fa referència a Botswana, es basa en l'estudi en un país del sud.

4. Reflexions finals

Amb la bibliografia revisada es mostra, en primer lloc, la dificultat de definir un concepte com el de joventut. La majoria de les autores exposen les ambigüitats del terme i els obstacles que suposa treballar amb un col·lectiu tan heterogeni i canviant com és la gent jove. La seva relació amb l'espai públic urbà (concepte també controvertit) parteix d'una naturalesa conflictiva, ja que, com s'ha expo-

sat, és tant un lloc de llibertat com l'escenari del control social i les regulacions; tant és un espai d'oportunitats com de riscos. I enmig d'aquests debats, s'hi troben les altres opressions que pateix el jovent, ja sigui per raó d'ètnia, de classe o de gènere. La intersecció entre aquests eixos d'opressió complica encara més la recerca, alhora que planteja un camp més ric d'investigació.

La perspectiva de gènere ha estat present en la majoria dels articles, on ha estat entesa com la consideració del gènere com a vector d'opressió i generador de desigualtats. En la gran majoria d'articles es feia referència a aquesta diferenciació, encara que fos de manera molt puntual. N'hi havia alguns que tenien una cura especial a diferenciar entre sexes a l'hora de descriure la joventut i uns altres que només feien referència a algun aspecte concret. Ara bé, pocs articles (només sis) centraven el seu estudi en la manera com el gènere afecta l'experiència de la gent jove en l'espai públic com a tema central. I només tres d'aquests prenen les noies com a objecte central d'investigació⁸.

Queda palesa, però, la diferent percepció i forma d'experimentar l'espai que tenen noies i nois, com també l'ús divers que en fan, els significats que li donen i els sentiments que generen envers ells. El cos de les noies al carrer, en ser considerat com a objecte sexual, es mou i és vist de forma molt diferent del dels nois, la qual cosa provoca efectes restrictius en l'accés a l'espai, causats, per exemple, per la por. La masculinitat també s'ha presentat com a creadora de certes narratives que possibiliten o potencien determinades activitats, com ara l'*skateboarding* o les bandes juvenils. Així, els rols de gènere determinen profundament l'ús que la gent jove fa dels espais públics urbans. Tot i així, una de les qüestions que es repeteix en els textos és la universalització de les narratives sobre el jovent partint d'un (no)neutre masculí. És a dir, al parlar de la gent jove al carrer, sovint es pren el discurs que versa sobre els nois, com si fos neutre. El cas dels tocs de queda és bastant clar, com també la majoria de textos que tracten temes de pertinença.

L'objecte d'estudi, segurament pel fet de ser molt recent, té buits importants d'investigació. Amb la gamma de temàtiques que hi ha, se'n podrien trobar molts, com ara la manca d'estudis sobre espais de formació adulta però juvenils, com podrien ser les universitats. Sí que hi ha textos que tracten específicament la qüestió de les escoles, però estan més centrats en la infància o en adolescents. Aquest fet es veu reflectit en molts dels articles, que prenen per *young* edats molt joves, la majoria no adultes. Potser és una qüestió lingüística, però si per *young* entenem «jove», els temes que afecten aquesta etapa de la vida i tenen a veure amb l'espai públic podrien ser molt diferents. És a dir, el treball, la festa, la maternitat o l'activitat política són qüestions pròpies de la joventut, més aviat adulta, que no queden reflectides en els articles trobats. Manquen, doncs, investigacions amb joves adults que donin resposta a una franja d'edat que ja no encaixa amb les narratives de joves adolescents, però que tampoc es viu ni és tractada com a purament «adulta».

8. En aquest punt, és interessant destacar que dos d'aquests articles han estat trobats a la revista *Antipode*.

Així, un dels buits tindria a veure amb l'edat i la limitada concepció de la joventut, més propera a la infància que a l'adultesa. Hi ha, però, una altra qüestió fonamental en el plantejament de base que podria desprendre's d'aquest fet. La majoria dels articles analitzen l'opressió del jovent o les repercussions i els efectes que té en la seva experiència al carrer. Hi ha alguns textos que apunten a estratègies de subversió dels rols imposats o de transgressió de les normes que regulen l'accés a certs espais, però no hi ha cap article que se centri en estratègies organitzades i col·lectives de resistència en els espais públics urbans.

Concretament pel que fa les qüestions de gènere, hi ha buits importants quant a les temàtiques. Per exemple, la sexualitat hi és pràcticament absent des d'una perspectiva juvenil. Tot i la rellevància que té en aquesta franja d'edat i la vinculació amb l'espai públic, sobretot pel que fa a qüestions com el reconeixement, la visibilitat o la identitat, no hi ha estudis que en parlin centrant-ho en la joventut. Hi ha també una gran manca d'investigacions que prenguin activitats més «femenines» per estudiar-les. El tipus d'oci podria ser un camp de treball, com també la creació de xarxes socials o la seva presència al carrer en grup. Per exemple, un dels temes que sí que és propi de les noies (o de les dones en general) i que té una importància rellevant pel que respecta a l'espai públic urbà és la prostitució. També hi són absents unes altres formes de treball al carrer per part de joves. La venda ambulants o la presència de cossos militaritzats als espais públics no hi és tractada, com tampoc formes de vida al carrer, com ara les persones sense sostre.

Sobre els àmbits d'estudi, les diferències són enormes. Aquest tipus de temàtiques són estudiades principalment en països del nord, sobretot al Regne Unit i als Estats Units. Cal destacar, però, que potser hi ha estudis realitzats en universitats del sud que no han estat publicats en les revistes indexades seleccionades, fet que ressalta una altra vegada les implicacions de l'hegemonia acadèmica anglosaxona. Més enllà de les conseqüències evidents que té per a la recerca, el fet que el model ja sigui l'anglosaxó marca uns paràmetres que poden ser ben diferents segons els contextos: la mateixa definició de joventut, les narratives sobre aquesta, l'ús dels espais, les implicacions del gènere, les regulacions, etc., poden distar molt i, si no es tenen en compte les peculiaritats, es corre el risc d'universalitzar a partir del que és occidental i anglosaxó.

En definitiva, en el present article es posa de relleu com les investigacions realitzades sobre les joves i l'espai públic urbà des d'una perspectiva de gènere són molt recents, fet que implica que hi hagi molts buits, tant en les temàtiques com en les perspectives (tant territorials com conceptuals), però també moltes opcions de noves recerques.

Referències bibliogràfiques

- ABBOTT-CHAPMAN, Joan i ROBERTSON, Margaret (2009). «Adolescents' Favourite Places: Redefining the Boundaries between Private and Public Space». *Space and Culture*, 12, 419.
- AITKEN, Stuart C.; LUND, Ragnhild i KJØRHOLT, Anne Trine (2007). «Why Children? Why Now?». *Children's Geographies*, 5 (1), 3-14.
- ANDERSON, Jon i JONES, Katie (2009). «The difference that place makes to methodology: uncovering the "lived space" of young people's spatial practices». *Children's Geographies*, 7 (3), 291-303.
- BAIN, Alison L. (2003). «White western teenage girls and urban space: challenging Hollywood's representations». *Gender, Place & Culture*, 10 (3), 197-213.
- BIERI, Sabin i GERODETTI, Natalia (2007). «"Falling women"- "saving angels": Spaces of contested mobility and the production of gender and sexualities within early twentieth-century train stations». *Social & Cultural Geography*, 8 (2), 217-234.
- BORATAV, Hale Bolak (2005). «Negotiating Youth: Growing Up in Inner-city Istanbul». *Journal of Youth Studies*, 8 (2), 203-220.
- CAHILL, Caitlin (2000). «Street Literacy: Urban Teenagers' Strategies for Negotiating their Neighbourhood». *Journal of Youth Studies*, 3 (3), 251-277.
- CHATTERTON, Paul i HOLLANDS, Robert (2002). «Theorising Urban Playscapes: Producing, Regulating and Consuming Youthful Nightlife City Spaces». *Urban Studies*, 39, 95-116.
- CHIU, Chihsin (2009). «Contestation and Conformity: street and Park Skateboarding in New York City Public Space». *Space and Culture*, 12, 25-42.
- COLLINS, Damian C.A i KEARNS, Robin A. (2001). «Under curfew and under siege? Legal geographies of young people». *Geoforum*, 32, 389-403.
- CUCURELLA, Ariadna (2007). «La perspectiva de gènere en el disseny i l'ús d'espais públics urbans: El cas del Parc dels Colors de Mollet del Vallès (Barcelona)». *Documents d'Anàlisi Geogràfica*, 49.
- DRISKELL, David; FOX, Carly and KUDVA, Neema (2008). «Growing up in the new New York: Youth space, citizenship, and community change in hyperglobal city». *Environment and Planning A*, 40, 2831-2844.
- EHRKAMP, Patricia (2008). «Risking publicity: masculinities and the racialization of public neighborhood space». *Social & Cultural Geography*, 9 (2), 117-133.
- EVANS, Ruth (2006). «Negotiating social identities: The influence of gender, age and ethnicity on young people's "street careers" in Tanzania». *Children's Geographies*, 4 (1), 109-128.
- FERNÁNDEZ-SALINAS, Víctor (2007). «Visibilidad y escena gay masculina en la ciudad española». *Documents d'Anàlisi Geogràfica*, 49.
- GEARIN, Elizabeth (2003). «Geographies of Young People: The Morally Contested Spaces of Identity». *The Professional Geographer*, 55 (1), 106-107.
- GOUGH, Katherine V. i FRANCH, Monica (2005). «Spaces of the street: Socio-spatial mobility and exclusion of youth in Recife». *Children's Geographies*, 3 (2), 149-166.
- HALL, Tom, COFFEY, Amanda i LASHUA, Brett (2009). «Steps and stages: rethinking transitions in youth and place». *Journal of Youth Studies*, 12 (5), 547-561.
- HYAMS, Melissa (2003). «Adolescent Latina Bodyspaces: Making Homegirls, Homebodies and Homeplaces». *Antipode*, 35, 535-558.
- (2004). «Hearing girls' silences: thoughts on the politics and practices of a feminist method of group discussion». *Gender, Place & Culture*, 11 (1), 105-119.

- KATO, Yuki (2009). «Doing consumption and sitting cars: adolescent bodies in sub-urban commercial spaces». *Children's Geographies*, 7 (1), 51-66.
- KATZ, Cindi (2006). «Los terrores de la hipervigilancia: Seguridad y nuevas espacialidades de la niñez». *Documents d'Anàlisi Geogràfica*, 47.
- KONING, Anouk de (2009). «Gender, Public Space and Social Segregation in Cairo: Of Taxi Drivers, Prostitutes and Professional Women». *Antipode*, 41 (3), 533-556.
- LANGEVANG, Thilde i GOUGH, Katherine V. (2009). «Surviving through movement: The mobility of urban youth in Ghana». *Social & Cultural Geography*, 10 (7), 741-756.
- LIESHOUT, Maartje van i AARTS, Noelle (2008). «Youth and Immigrants' Perspectives on Public Space». *Space and Culture*, 11, 497-513.
- LIU, Fengshu (2009). «It is not merely about life on the screen: urban Chinese youth and the Internet café». *Journal of Youth Studies*, 12 (2), 167-184.
- MATTINGLY, Doreen (2001). «Place, teenagers and representations: lessons from a community theatre project». *Social & Cultural Geography*, 2 (4), 445-459.
- MCDOWELL, Linda (2003). «Transitions to Work: Masculine identities, youth inequality and labour market change». *Gender, Place & Culture*, 9 (1), 39-59.
- MCILWAINE, Cathy i DATTA, Kavita (2004). «Endangered Youth?: Youth, gender and sexualities in urban Botswana». *Gender, Place & Culture*, 11 (4), 483-512.
- MERINO, Rafael i GARCIA, Maribel (2006). «Emancipation enlargement and the acquisition of autonomy by young people in Catalonia». *Young*, 14 (33), 33-47.
- MORRIS-ROBERTS, Kathryn (2001). «Intervening in Friendship Exclusion? The Politics of Doing Feminist Research with Teenage Girls». *Ethics, Place & Environment*, 4 (2), 147-153.
- NOLAN, Nicholas (2003). «The ins and outs of skateboarding and transgression in public space in Newcastle, Australia». *Australian Geographer*, 34 (3), 311-327.
- O'NEIL, Mary Lou (2002). «Youth Curfews in the United States: The Creation of Public Spheres for Some Young People». *Journal of Youth Studies*, 5 (1), 49-67.
- ORTIZ, Anna (2004). «Ûs i apropiació de la Via Júlia i la rambla del Raval de Barcelona des d'una perspectiva de gènere». *Documents d'Anàlisi Geogràfica*, 44, 89-108.
- (2007). «Geografías de la infancia: descubriendo "nuevas formas" de ver y de entender el mundo». *Documents d'Anàlisi Geogràfica*, 49, 197-216.
- PAIN, Rachel (2001). «Gender, Race, Age and Fear in the City». *Urban Studies*, 38, 899-913.
- RALPHS, Robert; MEDINA, Juanjo i ALDRIDGE, Judith (2009). «Who needs enemies with friends like these? The importance of place for young people living in known gang areas». *Journal of Youth Studies*, 12 (5), 483-500.
- REVILLA CASTRO, Juan Carlos (2001). «La construcción discursiva de la juventud: lo general y lo particular». *Papers*, 63/64, 103-122.
- ROBINSON, Cara (2009). «"Nightscapes and leisure spaces": An ethnographic study of young people's use of free space». *Journal of Youth Studies*, 12 (5), 501-514.
- ROOKE, Alison (2007). «Navigating Embodied Lesbian Cultural Space: Toward a Lesbian Habitus». *Space and Culture*, 10 (2), 231-252.
- RUDDICK, Sue (2003). «The Politics of Aging: Globalization and the Restructuring of the Youth and Childhood». *Antipode*, 334-362.
- SERRA, Anna (2007). «Vida quotidiana en un espai urbà transformat: El Mercadal de Girona des d'una perspectiva de gènere». *Documents d'Anàlisi Geogràfica*, 49.
- SHILDRICK, Tracy (2006). «Youth culture, subculture and the importance of neighbourhood». *Young*, 14, 61-74.

- SHILDRICK, Tracy; BLACKMAN, Shane i MACDONALD, Robert (2009). «Young people, class and place». *Journal of Youth Studies*, 12 (5), 457-465.
- THOMAS, Mary E.(2005). «Girls, consumption space and the contradictions of hanging out in the city». *Social & Cultural Geography*, 6 (4), 587-605.
- TRAVLOU, Penny; OWENS, Patsy Eubanks; THOMPSON, Catharine Ward i MAXWELL, Lorraine (2008). «Place mapping with teenagers: locating their territories and documenting their experience of the public realm». *Children's Geographies*, 6 (3), 309-326.
- VALENTINE, Gill (2000). «Exploring children and young people's narratives of identity». *Geoforum*, 31, 257-267.
- WINTON, Ailsa (2005). «Youth, gangs and violence: Analysing the social and spatial mobility of young people in Guatemala City». *Children's Geographies*, 3 (2), 167-184.
- WOOLLEY, Helen (2006). «Freedom of the city: Contemporary issues and policy influences on children and young people's use of public open space in England». *Children's Geographies*, 4 (1), 45-59.
- WRIDT, Pamela (2004). «Block politics». *Children's Geographies*, 2 (2), 199-218.